

Ljudmila Bras

Izdelovanje cvetnih butaric v okolici Ljubljane

Izdelovalka butaric iz Skaručne pri delu. Foto Ljudmila Bras, 1967

Poglavitni namen sestavka je pokazati svojevrstno sezonsko domačo drobno obrt — izdelovanje cvetnih butaric v vaseh v bližnji okolici Ljubljane¹. Pri obravnavi butaric smo posebno poudarili in pojasnili vzroke, zakaj je nastala in se razvila ta posebna, izredno lokalno omejena dejavnost prav v tem določenem območju. Kraji, kjer je danes ta obrtna dejavnost najbolj živa, so gospodarsko pasivni. To so naselja Orlje, Podmolnik, Češnjice, Zagradišče, Sadinja vas, Sostro, Zadvor in Bizovik, ki so si našla skromen prostor ob zadnjih obronkih Dolenjskega gričevja. Prebivalci so bili do nedavna mali kmetje, obrtniki, kajžarji mizarji, zidarji, največ pa je bilo delavcev v tovarni Vevče in železničarjev. Večinoma so imeli številne družine in očetov zaslužek ni zadoščal niti za poglavitne življenjske potrebe. Posebno jih je prizadela gospodarska kriza v tridesetih letih. Zato je bila žena ali mati prisiljena iskati dodaten vir dohodkov za kritje življenjskih stroškov številne družine². Stiska jo je silila, da je iskala rešitve, kjer je le mogla. Pogosto se je zatekala z otroki v gozd, ki jim je dajal poleti borovnice in jagode, jeseni pa gobe in kostanj. Žene so zjutraj zarana naložile majhne otroke na ročne vozičke, odšle v gozd in nabirale sadeže do mraka. Hranili so se kar z borovnicami in s kruhom, večkrat pa še tega niso imeli. V enem dnevu so nabrali tudi po 50 litrov borovnic. Drugi dan so jih prodajali v mestu po hišah ali na ljubljanskem živilskem trgu. Spričo tega je razumljivo, da so izkoristili vsako priložnost za zaslužek, kjer se jim je le ponudila.

Cerkveno bogoslužje obnavlja na cvetno nedeljo spomin na Kristusov slovesni vohod v Jeruzalem, ko so ga spremljali s palmami in z oljkami, kot poročajo evangeliji. Na ta dan blagoslavlja Cerkev oljne vejice in drugo zelenje, povezano na različne načine v snope ali butare. Take snopiče pozna domala vsa Srednja Evropa, zlasti pa Nemčija, Češkoslovaška, Avstrija in drugo alpsko področje. Sestavljajo jih povečini iz teh drevesnih vrst: brinja, tise, jelke, macesna, hrasta, leske, bršljana, zimzelena in vrbe.

Ta stara krščanska šega je izpričana že v 9. stoletju in je verjetno prekrila neko starejše, predkrščansko obredje z nekaterimi vrstami rastlinja, dreves, grmov, zelišč in cvetic, ki naj bi pospeševale rast, piodnost, odganjale zle čare in bolezni, varovale pred strelo in drugimi uimami³. V ljudskem verovanju je blagoslovljeni les prevzel te lastnosti.

Sestavo naših cvetnih snopičev in njih uporabo so opisovali in tolmačili številni avtorji, predvsem pa Kotnik⁴, Mrkun⁵ in Turnšek⁶. Vendar butaric za prodajo niso omenjali. Poimenovanja cvetnih snopov so v posameznih slovenskih krajih različna. Tako poznamo butaro (okolica Ljubljane), beganico (Gorenjsko), prajkelj (Kranjska gora), pegelj, snop, presmec (Štajersko in Prekmurje), pušelj, žegen (Dolenjska), drenek (Bela krajina), vejo, vivnik (Primorsko).

¹ Terensko delo za ta članek je bilo opravljeno večidel v letu 1967 na cvetni teden. Vsem izdelovalkam, ki so mi dajale podatke, se za njihovo prijaznost lepo zahvaljujem.

² Dodaten vir za preživljanje družine je bilo tudi pranje perila. To dejavnost je obdelala v svojem prispevku Pavla Štrukelj, *Pranje perila v okolici Ljubljane*, SE XI, Ljubljana 1958, str. 131—154.

³ Richard Beitzl, *Wörterbuch der deutschen Volkskunde*, Stuttgart 1955, str. 593.

⁴ France Kotnik, *Presnec*. E XVI, Ljubljana 1943, str. 29—43.

⁵ Anton Mrkun, *Narodopisno blago iz Dobropoljske doline*. E VII, Ljubljana 1934, str. 7.

⁶ dr. Metod Turnšek, *Cvetna nedelja v ljudskem življenju*. Pod vernim krovom, Ob ljudskih običajih skoz cerkveno leto, druga knjiga: *Post in velika noč*, Ljubljana 1944, str. 144—158.

Med razlago različnih šeg na cvetno nedeljo in med opisovanjem značilnih cvetnih snopičev po posameznih slovenskih pokrajinah omenja Kuret⁷ tudi naše obravnavane butarice: »Ljubljanske cvetne butarice so danes posebnost zase. V pisanih barvah zaživi v cvetnem tednu trg za stolnico, ko razpostavijo okoličani iz Dobrunj, Sostrega, Bizovika in Orljega svoje edinstvene butarice po stojnicah. Prav malo je v njih živega lesa: kvečjemu šop brinja, vejica pušpana ali ciprese. Glavno so pobarvani, umetno zaviti in spretno naokrog napleteni oblanci ...« Prav te butarice je omenil pred Kuretom, prvi v strokovni literaturi tudi Ložar⁸ kot posebno zvrst lesne obrti zaradi obilnih oblancev v butaricah. Razmah te obrti povezuje z bližnjim mestom, ki kupuje te izdelke v velikih količinah.

Ne samo mesto, tudi širša ljubljanska okolica, kjer ni gozda s primernim zelenjem, je prav tako potrebovala butarice za žegen. To so ljudje iz Podmolnika in z Orljega v svoji stiski in naporih za preživetje brž sprevideli in začeli na cvetni teden prinašati na ljubljanski trg izdelane butarice. Šle so kaj hitro v promet. Najprej so butarice za prodajo izdelovali po izročilu domačega kraja. Bile so vse iz bršljana, krasile so jih le vrste cvetoče rese. Kadar je bila cvetna nedelja kasneje spomladi, so vdevali v butarice sveže gozdno cvetje, teloh, zvončke in cvetoče češnjeve vejice. Take butarice pa niso bile posebno primerne za prodajo, ker niso bile obstoje. Izdelovalci so zato iskali možnosti, da bi butarice sestavljali iz bolj zdržljivega zelenja in drugih sestavin, ki bi butarico krasile in obenem še zadostile zahtevam, sicer bolj v omejenem obsegu, da mora biti v butarici več vrst lesa. Posebno za mestne kupce, ki jih je bilo razumljivo največ, je bilo nujno najti najustreznejšo obliko. Tako so kmetje s svojo iznajdljivostjo našli rešitev v tem, da so začeli v butarice vstavljati oblance iz smrekovega lesa. Takih butaric so lahko izdelali veliko, ker se laže in dalj obdržijo.

Oblika butaric se ni izpreminjala in izpopolnjevala samo na lastno pobudo izdelovalcev, le-ti so upoštevali tudi želje kupcev. Predvsem željam in drugačnim potrebam mestnih odjemalcev so sledili z neverjetnim posluhom. Meščani, »ki nimajo ne zemlje ne živine in zato s sedmerim ali deveterim žeganim lesom nimajo kaj početi ...«⁹, so v butarici videli zgolj prikupen pisan okrasni predmet, za katerega so želeli, da bi bil sestavljen tako, da bi se lahko hranil vse leto. Zato je mogoče, da se je zamisel butaric iz barvnih oblancev rodila v mestu¹⁰ in jo je kak izdelovalec učinkovito izrabil. Začel je vstavljati v zelene butarice oblance, nastružene iz smrekove deske. Spočetka je vstavljajl samo po nekaj oblancev, iz teh so se sčasoma razvili celi venci in nastale so butarice, kakršne poznamo danes.

Orljčani trdijo, da so butarice za prodajo začeli izdelovati pri njih. Tudi Orlje sodijo med pasivne kraje. Ob robu gozda so majhne kmetije, kjer zraste le nekaj krompirja in koruze, to pa še zdaleč ne zadostja za življenje. Orlje imajo sicer tudi nekaj nasadov češenj, ki prinašajo ob ugodnih letinah posameznim lastnikom nekaj denarja za kritje raznih življenjskih potreb. Boj za obstanek jim je narekoval, da so iskali različne možnosti za temeljne potrebe v gospodinjstvu in gospodarstvu. Večji

⁷ Niko Kuret, Praznično leto Slovencev I, Celje 1965, str. 115.

⁸ Rajko Ložar, Ljudska obrt in trgovina v Sloveniji. Zgodovinski zbornik, Buenos Aires 1959, str. 97.

⁹ Niko Kuret, n. d., str. 132.

¹⁰ Ivan Vrhovnik, Gostilne v stari Ljubljani. Ljubljana 1926, str. 9, piše: »kakor drugod so bile v Ljubljani zaznamovane gostilne s smrekovimi vršički in z oblanjem. Smrečje je bilo znak vinotoča, strugoti pa so naznanjali, da se toči v krčmi pivo.«

delež je tudi njim dajal gozd s svojim cvetjem in sadeži. Zlasti pomladni šopki so hvaležni za prodajo. Pri pregledu na trgu lahko ugotovimo, da je pretežna večina cvetja in borovnic na njem prav iz teh krajev. S prodajo cvetja, teloha, resja, borovnic in gob lahko vsako leto oblečejo družino, nakupijo opremo in plačajo stroške za šolanje otrok.

Močna tradicija cvetnonedeljske šege in s tem velika poraba cvetnih butaric je Orljčanom omogočila, da so svoje izdelke dobro prodajali. Izdelovanje butar za prodajo so na Orljah najprej začeli pri Vrečarju. Tone Vrečar je bil čevljar z veliko družino. Njegovo poklicno delo ni moglo preživljati dvanajst otrok. Okoli leta 1902 je začel voziti na cvetni teden butare naprodaj. Najprej je delal butare za prodajo prav takšne, kakršne je vezal zase za žegen. Pretežno so bile zložene iz bršljana, vanj so vdevali le cvetočo reso. Nekaj let kasneje, okrog leta 1906, je vstavljal že oblance, vendar le po 4 vrste. Delal je samo večje butare. Na sveženj palic je vezal bršljan še s srobotom. Ker je butare vsako leto dobro prodal, so ga začeli drugi sosodje kmalu posnemati. Tako se je na Orljah rodila drobna obrt, ki je živa še danes.

Na butarah pa so se oblanci iz leta v leto gostili. V vence so se oblikovali že takoj po prvi svetovni vojni. Pri Trnovcu na Orljah 22 veže še danes gospodinja prav takšne butarice kot leta 1924. (slika 1) Tedaj se je primožila k hiši, kjer so delali butarice za prodajo. Pri tašči se je naučila te spretnosti in ji v vsem ostala zvesta

Slika 1. Marija Mlakar, Trnovčeva, Orlje 22, s svojimi butaricami na ljubljanskem trgu, Foto Ljudmila Bras, 1967

do danes. Njene butarice so sestavljene iz vencev oblancev iz mašnic, z vrstami bršljana vmes. Veže le metrske butarice kakor nekoč.

Butare za prodajo so vezali še pri Cotmanu, Ušjaku, pri Kruharju, pri Petrcu in drugod. Vendar so stari izdelovalci sedaj že izumrli, zamenjali so jih mlajši, med katerimi je posebno pridna družina Grum (slika 2).

Z Orljega se je obrt izdelovanja butar za prodajo že ob prvi svetovni vojni zanesla v Sostro in se tam kmalu razmahnila v pravo hišno dejavnost. Tudi tu so najprej delali le zelene butare, pri Gričarju pa so okoli leta 1911 začeli vstavljati oblance. Danes je na splošno v Sostrem glavno središče izdelovanja cvetnih butaric v okolici Ljubljane. S tem delom se ukvarjajo skoraj v vsaki hiši, navadno kar vsa družina. V Sostrem so tudi nastale pobude za izpopolnjevanje oblikovnega videza butaric.

Če sledimo oblikovnemu razvoju ljubljanskih cvetnih butaric, moremo ločiti v njem tri obdobja. Prvo obdobje zajema čas do prve svetovne vojne. V tem obdobju so butare še zelene, iz bršljana in rese. Med vojsko in kratko po njej pa so oblikovali butarice z oblanci v vencih s pentljami. V tridesetih letih se cvetna butarica končno oblikovno in barvno izpopolni do današnje stopnje. Oblikovno in barvno je s tem dosegla svoj vrhunec, tako da se sedaj širi le še po številu.

Slika 2. Marija Habič, Grumova, Orlje, z otrokoma na ljubljanskem trgu. Foto Ljudmila Bras, 1967

Tehnika izdelave

Delo pri izdelavi butaric ima tri zaporedne postopke. Prvo in poglobitno je priskrba zelenja in palic. Sledi priprava oblancev, to je oblanje, barvanje in striženje oblancev. Na koncu je še vezanje butaric.

Delo pri butaricah je zelo razdrobljeno, zato pri izdelovanju sodeluje vsa družina. Delo je tem bolj uspešno, čim več jih sodeluje. Če je družina številna, si delo porazdele tako, da jim teče kot po tekočem traku. Zelenje priskrbi navadno gospodar, mož ali sin. V izjemnih primerih, zlasti v zadnjem času, če je mož v službi, opravi tudi to žena. S tem opraviлом vedno pohite že v novembru, da ne pridejo zaradi neugodnega vremena v zimskih mesecih v zadrego, posebno če je cvetna nedelja zgodnja. Za butarice naberejo leskove palice, bršljan — tega potrebujejo največ, lisičjak, ki mu pravijo »zaspanček« (Skaručna) ali »parkeljčki« (Sostro, Orlje), brinje in reso. Reso naberejo izjemno spomladi, ko cvete. Manj vdevajo v butarice brusnično zelenje (Trzin), smrekove vejice, ramšelo (petelinčke in putke) vrbove mačice in drenove vejice.

Po bršljan in lisičjak hodijo iz Sostrega v gozdove nad Jančami pri Litiji. Lisičjak (*lycopodium tristachyum*) rase le na kislih tleh. V gozdovih nad Jančami ga je na pretek, v bližnjih hostah nad Sostrim pa je zaradi vsakoletne občutne porabe že precej iztrebljen. Domačini ga ne uporabljajo samo za butarice, iz njega vežejo tudi venčke in šopke za grobove na dan mrtvih. Z Orljega hodijo po bršljan v krimske gozdove. Zelenje shranijo v vlažnih kletih, po potrebi ga tudi vlažijo, da ostane sveže.

Posebno zahtevna naloga je priprava oblancev. Temu delu ni vsakdo kos. Za oblance izberejo izredno gladko smrekovo desko brez grč z zelo gostimi letnicami, primerno suho, debeline ene cole (2,5 cm). Le oblanci iz smrekovega lesa imajo prav poseben sijaj. Z zelo ostrim obličem oblajo tako tanke oblance, »kakor da bi jih nabril z britvijo«¹¹. Če pri hiši ni gospodarja, ki bi ustrezno opravil to delo, jim to naredi mizar, vendar po izrecnih navodilih naročnika. Le pravilno nastruženi oblanci se pri vezavi na butarico ne lomijo.

Oblanju sledi barvanje oblancev. Barvajo jih s posebnimi barvami za les. Kjer v eni sezoni ne izdelajo veliko butaric, barvajo oblance tudi z barvami za pirhe¹². Vendar so te barve predrage in tako izdelovalcu zmanjšajo zaslužek.

Ob raziskovanju smo ugotovili, da držijo vsi izdelovalci skrivnost barvanja strogo zase. Ob pregledu in primerjavi posameznih izdelkov je takoj očitno, da je tudi mešanje in priprava barve posebno zahtevno delo. Dolgoletne izkušnje so jim izostrile občutek za mero pri mešanju barv. Čiste in nežne odtenke barv imajo zlasti tisti izdelovalci, ki se z butaricami ukvarjajo že vrsto let¹³. Zlasti mešanje rumene in rdeče barve terja znanje in izkušnost. V pravilnem razmerju zmešani dajeta barvi svetlo rožnato barvo.

¹¹ Povedal Rudolf Vodnik, Sostro 43.

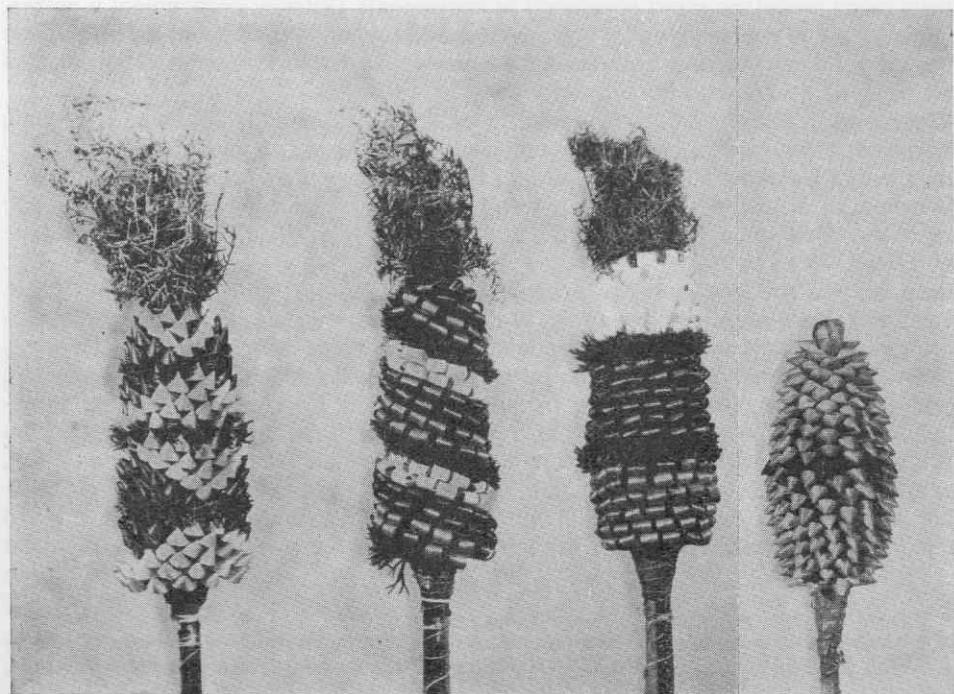
¹² Z barvami za pirhe barva oblance Janez Gubanc iz Vodice.

¹³ Med te izdelovalce lahko prištevamo predvsem tri sestre iz Sostrega Frančiško Vodnik, Kristino Bučar in Cilko Černe. Butarice vežejo že od otroških let. Najstarejša Frančiška, 68 let, je začela vezati butarice v prvi svetovni vojni. Oče je šel na vojsko in deklice so si z butaricami zaslužile za obutev, obleko in šolske potrebščine.

Pred drugo svetovno vojno so dobivali barvo iz papirnice v Vevčah, kjer je bila zaposlena večina mož, posebno iz Sostrega in Zadvora. V zadnjem času pa si mnogi izdelovalci priskrbijo barvo iz Italije in Nemčije. Izdelovalci trde, da barve domače izdelave pri mešanju ne dajo čistih odtenkov. Posebno tisti izdelovalci, ki so začeli vezati butarice v zadnjem času in uporabljajo domače barve, imajo bolj motne, nečiste odtenke pri posameznih barvah oblancev.

Za barvanje oblancev uporabljajo rdečo, modro, rumeno in zeleno barvo. Barvo najprej zavrejo v okrog 30 l velikih loncih. Primerno količino oblancev potopijo v vrelo barvo, jih dobro premešajo in nato zmečejo v velike cajne ali gajbice. V teh posodah se oblanci odtečejo in primerno osuše. V Vodicaх pri Gubancu, kjer ne izdelajo toliko butaric, barvajo oblance tako, da jih samo »potikajo v podrožnice« — podstavke za cvetlične lončke. Obarvajo jih samo po sredini, na krajeh ostanejo beli. Oblance barvajo navadno moški, le v izjemnih primerih opravi tudi to delo žena. Pobarvane in primerno suhe oblance razstrižejo po dolžini in širini. To delo opravljajo vedno le ženske. Oblance strižejo z navadnimi škarjami. Striženje je zelo zamudno in nadležno delo. Za butare, večje od enega metra, pustijo oblance cele, za manjše butarice pa oblance najprej razstrižejo po dolgem. Velikost butarice določa, na kakšne širine razstrižejo oblance. Za butarice, visoke 10 cm, nastrežejo oblance na 4 dele. V tem primeru so oblanci široki do 6 mm. Za izjemno drobne butarice predelijo oblance celo na pet delov, tedaj so široki 5 mm. Za butarice,

Slika 3. a) butarica s »kvadratkami«, b) »ta zvito butarica«, c) butarica z »venci«, d) butarica »pirh«. Foto Srečo Kolar, 1967

visoke od 20 do 30 cm, razrežejo oblace na 3 dele, kar znese po širini 8 mm. Za butarice, velike od 40 do 50 cm, pa razstrižejo oblace le na polovico. Oblanci so tedaj široki dobrih 12 mm. Za butare, večje od 60 cm, pustijo oblace po širini cele, da so široki 2,5 cm (eno colo).

Najbolj spretni prste pa terja vezanje butaric. Prav to delo sodi v poklicno spretnost. Navadno se v družini kar nekako podeduje od matere na hčer in na vnukinje. Butarice začnejo vezati deklice že pri sedmih letih. Izdelovalci butaric trde, da mora biti spretnost prstov prirojena, le tedaj bo delo uspešno in bodo butarice lične.

Preden začno vezati oblace v butarice, jih poškrope z vodo. Oblanci postanejo prožni, ne pokajo med delom in ne drsijo med vezanjem pod prsti — »se ne muza jo« ob palici. Oblance na butaricah zvijajo na različne načine. Lahko jih preprosto prepognejo v pentlje (»mašnice«) ali jih umetelno zvijejo v »polžke« (Sostro), »zobčke« (Orlje). Polžke spet lahko izdelovalka (navadno je ženska, izjemno vežejo tudi moški, vendar le večje butare)¹⁴ stisne k svežnju palic, obrnjene navzgor ali navzdol. S tem dobi butarica različen oblikovni vtis. Na Skaručni pravijo navzdol obrnjenim polžkom »klobučki«, navzgor obrnjenim pa »špičke«.

Oblance lahko navežejo k palici v širših pasovih ali vencih, ki se izmenično vrste z zelenjem, navadno z bršljanom ali lisičjakom. Venci so barvno lahko poljudno sestavljeni, med drugim tudi v barvah slovenske zastave¹⁵. Venci oblancev in zelenja so tedaj zloženi v vzporednih barvnih pasovih ob palici (slika 3 c). Bolj zahtevna oblika za vezanje so »ta zvite« butarice (Sostro). Pri teh se vijejo tri vrste oblancev z vrsto zelenja vred »od glavce« navzdol kakor kača. Na Skaručni pravijo tem butaricam »v kačo narejene« (slika 3 b).

Najbolj zapleteno in zahtevno je sestavljanje oblancev v »kvadratke« (slika 3 a). To terja zares precejšno mero spretnosti in izkušenosti. Oblanci, prepognjeni v polžke, so navezani na sveženj v obliki pokončnih kvadratov, ki so med seboj ločeni s tretjo barvno kombinacijo. Taka butarica kaže zares veliko ročno spretnost v tej dejavnosti in izpričuje celovito barvno ubranost.

Posebna oblika okrasne butarice je »pirh« (slika 3 d). Sestavljen je samo iz drobnih oblancev, ki so zloženi ob palici v obliki pirha. Da bi si izdelovalci zagotovili prodajo svojih izdelkov, so se iz leta v leto trudili, da so obliko butaric izpopolnjevali. Posebno so si prizadevali, da bi ustregli mestnim kupcem, ki imajo butarice bolj za okras. Plod takih prizadevanj so butarice-pirhi in različni geometrijski liki na butaricah.

Delo za izdelavo ene butarice srednje velikosti vzame približno 40 minut časa. Tako lahko izdela en izdelovalec po 10 butar na dan. Če pa odštejemo 20 minut za pripravo gradiva, kar opravi kak sodelavec, lahko zveže na dan tudi po 20 do 25 butar. Vezanje majhnih in srednjih butar terja približno enako zamudo. Pri manjših butaricah so oblanci ozki, zato je vezanje počasnejše. Pri večjih butarah pa so oblanci široki, pasovi zelenja obilni, tako je tudi vezanje neprimerno uspešnejše. Vsi izdelovalci trdé, da najraje vežejo srednje butare. Pri teh gre delo najhitreje od rok, zato je tudi zaslužek pri njih največji. Ker pa so želje kupcev različne, morajo izdelati butarice pač v čimbolj različnih velikostih, da ustrežejo vsem željam. Tako lahko ugodno spravijo svoje izdelke v denar.

¹⁴ Tereziji Garbajs, Podmolnik 42, veže večje butare mož.

¹⁵ Cilka Černe je povedala, da so pod italijansko okupacijo nasule na grobove talcev na cvetno nedeljo polno butaric narejenih v barvah slovenske zastave. Na stojnicah tedaj takih butaric niso smele prodajati.

Po velikosti delijo izdelovalci butarice v tri skupine. V prvo skupino sodijo »ta male butarice«. Te merijo od 10 do 40 cm, k drugi pa prištevajo »ta srednje« butarice od 50 do 70 cm višine. Butarice od 80 cm naprej so že »ta velke butare«. V sedanjem času navadno ne presegajo enega metra. Še večje butare izdelujejo zgolj po naročilu.

Vezanje butaric začno nekateri izdelovalci že takoj po novem letu. Najprej začno izdelovati manjše butarice. V te vdevajo lisičjak, ki je trpežno zelenje, ohrani se nespremenjen tudi po dve leti. Manjših butaric navežejo znatne količine. V eni sezoni izdelajo nekateri po več sto do tisoč butaric različnih velikosti. Če jih ne prodajo, jih prihranijo za naslednje leto¹⁶. Vežejo po cele dneve, tik pred prodajno sezono celo pozno v noč.

Na prvi pogled so vse butarice enake. Ob skrbnejšem pregledu pa odkrijemo, da delajo vsake roke drugače. Izdelovalke butaric s poklicnim ponosom trde, da bi vsaka svojo butarico spoznala in izbrala iz cele gore drugih butaric. Obliko daje butarici značilni način vezave polžkov in pentljic k svežnju palic. Povežejo jih tako, da dobi butarica obliko smrekice, ali pa prislanjajo oblance v enakomernih razdaljah od glavice do kraja. Taka butarica je zgoraj in spodaj rahlo zaobljena.

Oblance vežejo k svežnju palic z navadnim drobnim motvozom. Do prve svetovne vojne in še nekaj let po njej pa so vezali bršljan in oblance s srobotom, ki so ga nabrali obenem z drugim zelenjem.

Prodaja butaric

Svoje izdelke prodajajo izdelovalci največ na ljubljanskem trgu. Do leta 1948 so imeli prodajalci mesto ob Tromostovju in na Cankarjevem nabrežju. Po ureditvi Pogačarjevega trga pa so dobili stojnice za stolnico (slika 4). Prve butarice postavijo naprodaj že sredi tedna pred cvetnim tednom, približno 10 dni pred cvetno nedeljo. Izdelovalci ponujajo najprej manjše butarice. Dolgoletne izkušnje so jim izredno izostrile posluš, da lahko sledijo kupcem. V prvih dneh kupujejo butarice mimoidoči, ki hitijo za svojimi dnevnimi opravki. Tedaj kupi butarico marsikdo, ki nima namena, da bi si jo priskrbel za njen prvotni namen, blagoslovitev na cvetno nedeljo, temveč zgolj za spomin in okras. Zlasti tujcem pritegne oko ta izredno mikavna posebnost s svojimi ubranimi barvami.

V drugi polovici tedna pa pridejo izdelovalci na dan z večjimi izdelki. Mednje sodijo butare od višine 80 cm naprej. Te kupujejo okoliški kmetje kot »žegen« za svoja polja in živino. Z nakupom kupci čakajo, da se jim doma zelenje ne posuši, in tudi zategadelj, da jim otroci butar ne »raztrenajo«¹⁷.

Na ljubljanskem trgu ostajajo prodajalci po cele dneve. Prispejo že ob 6. uri zjutraj, domov pa se odpravijo po 4. uri popoldne. Kupčija enakomerno in vztrajno raste od

¹⁶ Shranijo jih v velikih škatlah, v temnem, srednje vlažnem prostoru. Tako ostane zelenje sveže in tudi oblanci obdržijo svežo barvo in prožnost.

¹⁷ Povedala Terezija Garbajs.

začetka cvetnega tedna naprej. Višek doseže na cvetno soboto, ko ponujajo izdelke vsi prosti družinski člani (slika 5). Na cvetno soboto se mudijo na trgu vse tja do poznega večera. Čeprav jim sedaj — vsaj večini izdelovalcev — ni več treba pretirano varčevati, si v teh dneh ne privoščijo niti kosila v mestu. Še vedno so izredno

Slika 4. Terezija Garbaje, Podmolnik 42, z butaricami na ljubljanskem trgu. Foto Ljudmila Bras, 1967

varčni, gledajo na vsak dinar kakor takrat, ko so se pehali za golo življenje. S seboj prinesejo od doma kruh in čaj, to jim je celodnevna hrana.

Prodajno ceno določa predvsem velikost butarice, nekaj pa tudi zapletenost izdelave. Tako so butarice z mašnicami v vencih nekoliko cenejše od butaric iz polžkov v kače zviti. Cena posameznih izdelkov je pri vseh izdelovalcih precej enotna. Znižajo jo le tedaj, če se jim pri butaricah kaj ponesreči. Tako so v letu 1967 prodajali 10 cm dolge butarice po 100 starih dinarjev, po 200 starih dinarjev so terjali za 20-centimetrške, po 300 din za 30 cm visoke. Vsakih 10 cm butarice stane 100 din. Le cena 1 m visoke butare navadno znese 1500—1800 din, zlasti če so oblanci zviti v polžke. Tisti izdelovalci, ki zvežejo v eni sezoni po več sto do tisoč ali tudi več butaric različnih velikosti, ne morejo prodati tolikšnega števila izdelkov na enem samem trgu. Zato se družinski člani na cvetni teden iznajdljivo napotijo na različne strani. Izdelke peljejo naprodaj iz Ljubljane, predvsem v Kranj, Novo mesto, Celje, na Jesenice in v druge manjše kraje po Sloveniji, na Vrhniko, v Mengeš in Kamnik. Posebno Kranj je že vrsto let drugo največje tržišče za ljubljanske butarice. Tako si ljubljanska cvetna butarica utira pot tudi v druge kraje Slovenije (slika 6). V letu 1967 se je butarica iz oblancev vtihotapila celo med »prajklje« v Kranjski gori (slika 7). V zadnjem času vozijo butarice naprodaj celo že z avtomobili (slika 8). Tako so izdelovalci butaric neprimerno bolj gibljivi in niso nikdar v zadregi za kupce.

V zadnjih letih se je prodaja butaric občutno povečala. To so izkoristili predvsem mlajši ljudje, ki si ustvarjajo dom. Pričeli so izdelovati butarice kar na veliko. Zveči-

Slika 5. Vrvež kupcev in prodajalcev butaric na cvetno soboto na ljubljanskem trgu. Foto Ljudmila Bras, 1967

Slika 6. Ljubljanski butarici med dolensjkimi »pušlji« v Mokronogu. Foto Marija Jagodic, 1954

Slika 7. Ljubljanska butarica med »prajklji« v Kranjski gori. Foto Ljudmila Bras, 1967

ne so to uslužbenci, ki so zaposleni v mestu. Spretnosti izdelovanja butaric so se naučili doma, pri sorodnikih ali pri sosedih. Butarice vežejo popoldne po delovnem času. Na višku sezone izkoristijo vse možnosti, vzamejo si celo redni letni dopust, da lahko spravijo svoje izdelke v promet.

Med novejšimi izdelovalci butaric je tudi dosti kmetov (Dobrunje, Zagradišče). Spričo ugodne prodaje butaric je razumljivo, da se zbuja med izdelovalci tudi zavist in tekmovanje. Zlasti starejši izdelovalci ali tisti, ki pripadajo nekdanjemu premoženjskemu razredu, ki je začel izdelovati butarice, to je bajtarjem, si lastijo nekakšno nepisano obrtno pravico, da ne rečemo monopol nad izdelovanjem, in gledajo z očitnim negodovanjem na čedalje večji in raznovrstnejši krog mlajših izdelovalcev.

Pri raziskovanju obravnavane dejavnosti smo dognali, da je ljudi napotila k izdelovanju butaric predvsem potreba po zaslužku. Vidijo ga v butaricah, ki jim vsako leto prinašajo v družinski proračun določen denar, da z njim uresničujejo svoje načrte. Spočetka so sicer z butaricami zaslužili samo za življenje, za hrano, obutev, obleko in za šolske potrebščine. Danes, ko jim posel teče, pa si z izkupičkom že občutno pomorejo. Kupijo si npr. električni štedilnik, hladilnik, televizijski sprejemnik, pralni stroj ali novo pohištvo. To velja seveda le za tiste izdelovalce, ki zvežejo večje količine butaric. Našteli bi lahko tudi več primerov, da si z butaricami pomagajo pri zidavi nove ali pri prezidavi stare hiše. Drugi pa z dobičkom obnavljajo obleko, zlasti šolarjem, in poplačujejo stroške šolanja.

Slika 8. Antonija in Janez Božič, Dobrunje 6, z butaricami na trgu v Mengšu. Foto Ljudmila Bras, 1967

Izdelovalci

Med izdelovalci bomo našli nekaj izrazitih primerov in kaj jih je napotilo k izdelovanju butaric ter za kakšne namene so uporabili izkupiček od prodaje.

Zorka Vodnikova iz Sostrega je nazoren primer ženske, ki si je z izdelovanjem cvetnih butaric ustvarila tolikšno gospodarsko podlago, da iz nje dobiva sredstva za življenje cele družine. Ima tri otroke, za katere je sama skrbela in jih tudi šolala. Danes so že odrasli. Hči je v službi v vevški tovarni, sinova pa sta se izučila strgarske obrti. Mimo tega je izdelovalka prezidala hišo, preuredila stanovanje in si ga tudi sodobno opremila. Res da poleti nabira tudi borovnice, jeseni pa gobe. Oboje prodaja na ljubljanskem živilskem trgu.

Z butaricami se ukvarja že od svojega sedmega leta, prav tako kakor njena mati. Od nje se je te spretnosti tudi naučila in jo pri tem prekosila. Njen »izum«, so butarice, vezane na kvadratke in butarice v obliki pirha.

Izdelovalci si prizadevajo na vse načine, da bi bile njihove butarice mičnejše in vabljivejše za kupce. Butarice s kvadratki veže le ta izdelovalka. Mnogi so jo že poskušali posnemati, ker imajo odjemalci take butarice zelo radi, vendar se to še nikomur ni posrečilo. Še celo njeni materi, ki ji je 68 let, so se vsi poizkusi v tej umetelnosti izjalovili. Butaric-pirhov je pred vojsko izdelala po več deset kosov. Sedaj je to obliko opustila, ker vzame preveč časa za vezavo in preveč oblancev. V istem času kot eno butarico-pirh zveže tri butarice srednje velikosti in zasluček je petkrat večji.

Nasploh lahko označimo to hišo v Sostrem za majhno »tovarno« za butarice. Gospodar je uredil postopek tako, da jim delo teče izredno hitro. Z butaricami so od novega leta tako zaposleni, da si ne privoščijo prostega časa. V hiši imajo dva televizijska sprejemnika, vendar spremljajo spored le otroci. Le ob nedeljah popoldne poslušajo po radiju oddajo z domačimi napevi.

V letih pred drugo svetovno vojno je delala butarice na starem Viču Frančiška Grčar. Mož je bil delavec, pa ni zaslužil dovolj za svojo štirinajstčlansko družino. Zato je žena začela vezati butare, da so jih otroci prodajali po hišah v okolici. Svojo spretnost je Grčarjeva prinesla od doma iz Sostrega, kjer so se tudi ukvarjali s to dejavnostjo. Izdelovala je večje butare iz oblancev in bršljana, ki so jih kupovali največ kmetje. Po zelenje so hodili z ročnim vozičkom v gozdove nad Igom. Velike butare, visoke od 3 do 5 m, je delala le po naročilu. Za kmeta Mraka, po domače Kotarja z Viča, je napravila vsako leto 5 m visoko butaro, da je segala v cerkvi skoraj do stropa. Izdelala jo je iz bršljana in iz oblancev rdeče in bele barve. Oblanci v teh butarah so bili široki po 4 cm. V butare jih ni vpletala v venci, temveč le sem ter tja po nekaj oblancev. Tako butaro je nosilo k žegnu po 6 fantov. Štirje so nosili, dva pa sta butaro opirala s »križem« — prekrizanima letvama. Kmetje so se namreč vedno kosali med seboj, kateri bo imel večjo in lepšo butaro. Tako tiho tekmovalje so poznali pravzaprav povsod, na Skaručni, v Št. Vidu, v Sostrem, v Podgori in tudi še drugod. Celo na Barju v Črni vasi je prinesel leta 1937 Martin Jankovič k žegnu tako visoko butaro iz bršljana, da so jo v cerkvi komaj postavili¹⁸. Zasluček od butaric je Grčarjeva družina porabila vsako leto za obleke otrok, nekaj pa tudi za hrano. Hči Grčarjeve, ki živi v Ljubljani še danes veže butarice, izdeluje pa le manjše. Prodaja jih na trgu hkrati z rožami (slika 9).

¹⁸ Povedala Marija Klančar, 49 let, Črna vas 265, Barje.

V Ljubljani je skupina izdelovalcev butaric pri družini Jarc na Dolenjski cesti. Mati Ivana Jarc, 73-letna, se je rodila na Orljah. Njen oče je bil že omenjeni čevljar. Njegov zaslužek ni zadoščal za preživljanje številne družine, zato je začel delati butare za prodajo. Pri delu so mu pomagali otroci in žena. Butare so delali samo iz

Slika 9. Tončka Peternel, Ljubljana, Zabarjeva 4, s svojimi izdelki na ljubljanskem trgu. Foto Ljudmila Bras, 1967

bršljana in vanje zatikali le po štiri vrste oblancev. Po zelenje so hodili v gozdove nad Tomišljem. Tem butaram so pravili še »žegenčki«. Po prvi svetovni vojni pa so se oblanci na butarah iz leta v leto širili. V dvajsetih letih, pomni Jarčeva, so se na butaricah že izoblikovali venci oblancev v pentljah.

Z vezanjem butaric se Jarčeva ukvarja še danes. Njeno spretnost so prevzele tudi hčerke, z butaricami so si pomagale celo pri zidavi in oprepi hiše. Svoje izdelke prodajajo na ljubljanskem trgu.

V okolici Ljubljane vežejo butarice še na Skaručni, v Repnjah pri Vodica, Trzinu in Domžalah. Povsod so le posamezni izdelovalci, ki jih je trdo življenje primoralo, da so si s tem delom služili vsakdanji kruh.

Na Skaručni veže butarice za prodajo Katarina Traven že od druge svetovne vojne naprej. Zgubila je moža in ostala sama s tremi otroki od 2 do 7 let. Tega dela se je naučila sama tako, da je butarico z ljubljanskega trga razdrla in nato izdelovala podobne. Z butaricami je zaslužila za preživljanje in šolanje otrok. Mimo tega so seveda poleti tudi nabirali borovnice, jeseni pa gobe. Zelenje je prej zbiral sama, kasneje, ko sta sinova zrasla, sta ji pri tem pomagala. Oblance ji stalno obla znanec, mizar. Deske in oblanje izdelovalka odsluži z delom na polju. Do 1964. leta ji je pri izdelavi butaric močno pomagala hči. Tedaj je odšla na delo v Francijo. Hči je bila pri oblikovanju butaric zelo spretna. Sedaj pa se v to spretnost uvaja že njena vnukinja, ki kaže velik čut za oblikovanje butaric (slika 10). Pred leti je Travnova izdelovala po naročilu butare tudi po 4 m visoke. Naročniki so bili večji kmetje iz

Slika 10. Katarina Traven z vnukinjo Matejko, Skaručna 10, in njuni izdelki. Foto Ljudmila Bras, 1967

Skaručne in Tacna. Druge butarice je vozila s hčerjo naprodaj po hišah po Tacnu in okolici, zadnja leta pa prodala vse butarice kar doma. Otroci pridejo sami in si jih izberejo po želji. Najrajši imajo take »v kačo zvite. Travnova komaj ugotovi vsem željam sproti. Vendar butaric s kačami ne dela rada. Vzamejo ji še enkrat toliko časa kakor butarice na vence z mašnicami, cene pa jim ne more podvojiti. Njene butarice so res zelo prikupne in dobro izdelane. V letu 1967. je prodajala 60 do 70 cm visoke butarice po 600, dvometrske butare pa po dva tisoč starih dinarjev. V letu 1966 je izdelala po naročilu več butar, visokih po 1 m. Taka naročila so vedno izraz tekmovanja med hišami.

V prvih letih je svoj zaslužek od butaric porabila zgolj za glavne življenjske potrebe, za obleko, hrano in izdatke za šolanje otrok. Kasneje, ko so otroci odrasli in se izučili, pa ga je namenila za preurejanje hiše in za stanovanjsko opremo. Ima lepo, sodobno urejen dom, radijski in televizijski sprejemnik, hladilnik, pralni stroj in drugo.

Tudi Valentino Stoparjevo iz Repenj pri Vodica h je življenjska stiska prisilila, da si je v butaricah poiskala vir dohodkov. Med vojsko je izgubila očeta, ki je bil mizar. Tako sta z materjo ostali brez hranilca. Tedaj 22-letna Valentina je začela izdelovati butarice. Naučila se je pri sosedih, ki je bila doma z lga, kjer so tudi delali butarice za prodajo. Te butare so bile napravljene iz bršljana in je bil v njih le sem ter tja po kakšen oblanec. Ta izdelovalka pa izdeluje butarice, kot jih je videla na ljubljanskem trgu. V butarice vstavlja vrste oblancev, zvite v mašnice ali polžke, in vrste bršljana ali lisičjaka — »zaspančka«. Če dela butarice po naročilu, vstavi v »štibi« — sveženj toliko leskovih palic, kolikor je članov v družini. V glavico butaric vplete šop brinja, ki ga nabira v bližnjih hostah. Pri prodaji svojih izdelkov je bila izdelovalka tako podjetna, da so jo sosedge iz nevoščljivosti tožarili na milici. Več let zapored je plačevala kazen zaradi prodajanja butaric, češ da je protizakonito krošnjarila. Butarice je prodajala v domačem kraju, največ pa jih je vozila s kolesom po sejmi h. Vsako leto je obiskala Polonin in Jedertin sejem v Mengšu ter Gregorjev sejem v Kamniku. Večje butare si je naprtila v koš po 30 do 40 kosov, v dva velika cekarja pa je naložila manjše butarice. Tudi za cerkev v Šentvidu zveže vsako leto več butaric različnih velikosti. V prejšnjih letih je izdelala znatno število butaric, v letu 1967 pa občutno manj, ker se je rajši redno zaposlila pri ključavničarskem mojstru v Vižmarjih.

V Zgornjih Gameljnah je pred drugo svetovno vojsko delal butare Franc Peterlin-Končanov stric. Ko se je priženil v Vodice h Katerniku, je tu nadaljeval svojo dejavnost vse do leta 1964. Tedaj je zbolel in naslednje leto umrl. Delal je samo večje butare iz bršljana z brinovo glavico. Za lepši videz je vstavljal naredko rdeče in modre oblance. Njegovo izročilo je prevzel v Vodica h Janez Gubanc pri Martincu, učenec 8. razreda osnovne šole. Njegove butarice so samo iz oblanja, le za glavico naveže šop brinja. Deček je zelo spreten in njegove butarice so prav lične. Ker butarice zlahka prodaja v vasi, jih izdelava vsako leto več. Vse delo pri butaricah opravlja sam. Fant ima velik čut za tehniko. Izkupiček v letu 1967. je namenil za nakup različnega orodja.

V Trzinu vežejo butarice za prodajo pri Pirnatu — Končku. Delo pri butaricah si delita gospodinja Kati in njen mož Jože. Zelenje in oblance pripravlja žena, mož pa veže butarice. Izdeluje jih zelo skrbno in samo srednje velikosti, do 70 cm visoke. Med barvane oblance, zvite v polžke, vstavlja vence brusničnega zelenja. Butarice delata le po naročilih. Ker imata širok krog odjemalcev, sta delu komaj

kos. Naročniki pridejo po butarice sami in morajo navadno še počakati, preden so do kraja narejene.

Izročilo izdelovanja butaric je prinesla na Brdo pri Ljubljani od doma, iz Dobrave, Francka Sever. Ukvarja se s cvetličarstvom, za cvetni teden pa zveže tudi nekaj butaric za prodajo. Za kupčijo je to ugodno zato, ker je že tako sleherni dan na trgu s cvetlicami. Veže le male butarice od 10 do 25 cm. So izredno ljubkega videza, oblanci pa svetlih, nežnih odtenkov.

Ugodnost in možnost prodajanja butaric je privedla k izdelovanju še marsikoga tudi zunaj neposredne okolice Ljubljane. Pepca Resnik iz Zgornjega Blata je bila več let zaposlena v tetini cvetličarni v Ljubljani. Ko se je omožila na Reber pri Škofljici, je začela vezati butarice, ker je potrebovala denar. Ima izredno spretne roke in butarice so se ji takoj posrečile. Doma so delali za žegen zelene butare iz deveterih vrst lesa. To ukoreninjeno izročilo upošteva tudi pri svojih butaricah za prodajo. Medvence barvanih oblancev vpleta veliko zelenja. V njene butarice je vpleteno brinje, dren, ramšela (petelinčki in putke), cvetoča resa, smrekove vejice, vrbove mačice, leska, bršljan in cvetoča češnjeva vejica (slika 11). Seveda so take butare namenjene samo za žegen na cvetno nedeljo. Izdeluje samo večje butare, navadno do 1 meter visoke. S prodajo svojih izdelkov nima težav. Kmetije jih takoj pokupijo. V letu 1967. je prodajala kos po 700 starih dinarjev. Večino svojih butar prodala na ljubljanskem trgu, le nekaj jih izdelala tudi za sosede. Na Cikavi pri Grosupljem veže butare Ančka Jagodic, doma iz Sadinje vasi. Butarice veže že od otroških let. Ko se je poročila na Cikavo, ni opustila te dejavnosti, ker ji je vedno dobrodošel kak dodaten vir za družinske potrebe. Butare prodaja doma sosedom, najstarejši sin pa jih vozi na ljubljanski trg. Dela le večje butare, visoke do 80 cm. Venci oblancev se vrste z bogatimi venci zelenja, navadno z bršljanom.

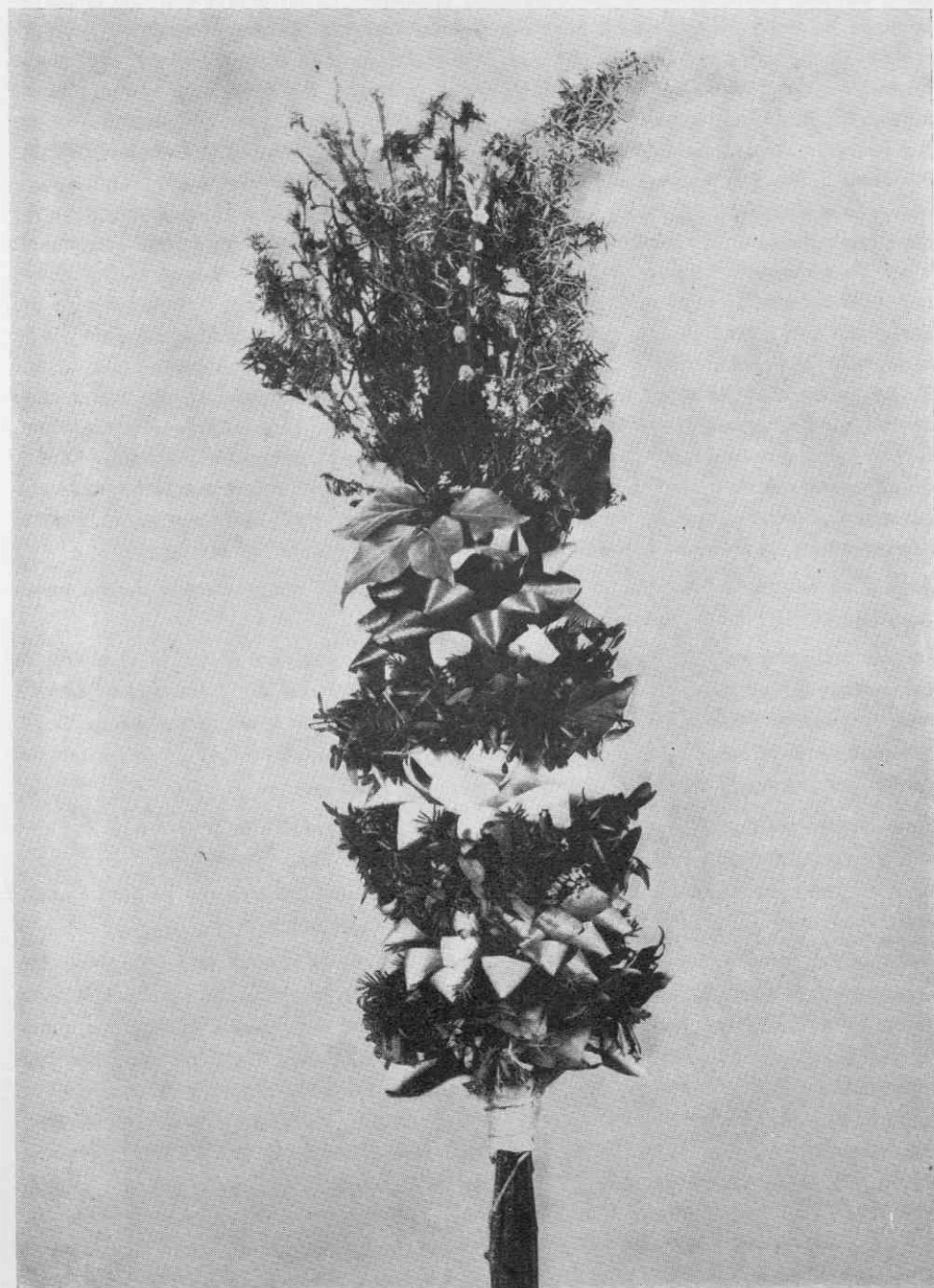
V Dobu pri Stični je začela pred petimi leti vezati butarice iz oblancev Marija Kovač. Čez leto prodaja cvetlice na ljubljanskem trgu. Tu je videla, kako dobro gredo butarice v denar. Doma sta z možem poskusila izdelavo. Mož je po naravi spreten za vsako delo. Je mizar in sodar samouk, za vaščane dela sode in opravlja različna mizarska dela. Butarico, ki jo je žena prinesla s trga, je razdrl, da je videl, kako je zložena in zvezana. Delu je bil takoj kos. Za butarice naobla oblanče, drugo delo opravi žena, veže jih pa zopet mož. Žena prodaja butarice na trgu z rožami vred. Mnogo odjemalcev imata tudi v domači vasi, kjer so se nove butarice takoj priljubile zaradi svoje pisanosti. V letu 1967 sta jih izdelala že toliko, da sta z izkupičkom oblekla vso družino.

Leta 1964. so se začeli ukvarjati z izdelovanjem butaric iz oblancev pri treh družinah v Iški Loki, pri Korevcu, pri Cimermanovih in pri Patetovih. Butarice krasijo največ z bršljanom, za glavice pa navežejo šop brinja. Zelenje za butarice nabirajo v izanskih gozdovih.

Na Dobenu delajo butarice za prodajo pri Doučarju. Prodajajo jih na Rašici in v Gamelnjah. V teh butaricah prevladuje zelenje, ker jih kupujejo predvsem kmetje, ki uporabljajo blagoslovljeno zelenje in les pri cvetnonedeljskih šegah.

Seveda z naštetimi primeri nismo izčrpali vsega seznama izdelovalcev, saj njihovo število iz leta v leto narašča. Hoteli smo le poudariti, kako so se mnogi oprijeli te značilne drobne obrti, čeprav je omejena vsako leto na zelo kratek čas. Prinaša pa izdelovalcem pomemben dodaten zaslužek, ki ga navadno namenijo za izpolnitev večjih načrtov; to je posebno dobrodošlo mlajšim izdelovalcem. Na drugi strani pa tudi pospešeni avtomobilizem omogoča hitrejšo in zanesljivo prodajo.

Slika 11. Butara Pepce Resnik, Reber pri Škofljici. Sestavljena iz devetero vrst lesa. Foto Srečo Kolar, 1967

Zusammenfassung

Die Herstellung von Palmbuschen in der Umgegend von Ljubljana

Die Autorin stellt ein charakteristisches hausbetriebenes Kleingewerbe vor — die Anfertigung von sog. Palmbuschen in der Umgebung Ljubljanas. Es ist entstanden und emporgekommen in einem wirtschaftlich passiven Gebiet, welches die Ansiedlungen Orlje, Podmolnik, Češnjice, Zagradišče, Sadinja vas, Sostro, Zadvor und Bizovik umfaßt, alle an die letzten Ausläufer des Unterkrainer Hügellandes gedrängt. Die Bewohner waren bis vor kurzem Kleinbauern, Häusler, Tischler, Maurer u. a. Gewerbsleute, und vorwiegend Arbeiter der Fabrik in Vevče, und Eisenbahner. Sie hatten größtenteils zahlreiche Familien, und das Einkommen des Familienvaters reichte nicht einmal für die dringendsten Lebensbedürfnisse. Es war also die Frau oder Mutter gezwungen, eine zusätzliche Einkommensquelle für die Unterhaltskosten der zahlreichen Familie zu finden. Daher nutzte man jede Gelegenheit eines Verdienstes, wo immer sie sich bot. Die Stadt Ljubljana und ihre weitere Umgebung benötigten »Palmbuschen« für die kirchliche Feier des Palmsonntags. Das ließen sich die Einwohner von Podmolnik und Orlje in ihrer Not gesagt sein und brachten zur Palmwoche hausgemachte Palmbuschen auf den Markt nach Ljubljana. Diese Ware fand raschen Absatz. Zu Beginn wurden die Palmbuschen (»bútarice«) nach der Überlieferung des heimischen Dorfes angefertigt, ganz aus Efeu, nur mit Frühlingsheiden (*Erica Carpea*) geschmückt. Solche Palmbuschen waren allerdings nicht genug anziehend, zumal für städtische Käufer. So begannen die Hersteller in die Palmbuschen gefärbte Hobelspäne aus Fichtenholz einzusetzen. Solche Palmbuschen hatten überdies den Vorteil leichterer und längerer Konservierung, konnten demgemäß in größeren Mengen angefertigt werden.

Anfänglich wurden bloß einige Hobelspäne eingesetzt, und später wurden daraus ganze Kränzlein — die Palmbuschen, wie wir sie heute kennen.

Die Hersteller verkaufen ihre Erzeugnisse von alters her auf dem Markt in Ljubljana. In den letzten Jahren hat sich der Verbrauch merklich erhöht und die Palmbuschen werden auch in anderen Städten Sloweniens feilgeboten, besonders in Kranj, Novo mesto, Celje, Jesenice, Vrhnika, Mengeš, Kamnik und anderswo. Vor allem Kranj ist schon seit mehreren Jahren der zweitgrößte Markt für Palmbuschen aus Ljubljana.

Palmbuschen für den Verkauf wurden zuerst in Podmolnik und Orlje angefertigt. Zur Zeit des ersten Weltkriegs verlagerte sich der Schwerpunkt dieser Produktion nach Sostro, welches heute noch der Hauptsitz dieser Tätigkeit ist. Hier hat sich die heutige Farbenzusammenstellung und Gestalt des Palmbuschens herausgebildet.

Bei der Erforschung der besprochenen Tätigkeit haben wir festgestellt, daß bloß die Erwerbsnot die Herstellung der »bútarice« (Palmbuschen) veranlaßt hat. Die Bevölkerung sieht darin vor allem Handelsartikel, die ihr alljährlich im Familieneinkommen einen gewissen Posten eintragen, um die Ausgaben decken zu helfen. Anfänglich brachten die Palmbuschen die Mittel ein, um die einfachsten Lebensbedürfnisse befriedigen zu helfen — Verpflegung, Bekleidung, und Ausgaben für die Schuljugend. Heute blüht das Geschäft und der Erlös bedeutet bereits eine fühlbare Erleichterung. Es werden davon z. B. elektrische Küchenherde angeschafft, Kühlschränke, Fernsehempfänger, Waschmaschinen und Möbelstücke. Solche Hersteller, die Palmbuschen in größeren Mengen erzeugen, verdienen damit sogar bei der Errichtung eines neuen oder beim Umbau eines alten Wohnhauses.